

Bomen in Helmond, “van Kwantiteit naar Kwaliteit”

Bomenvisie van de gemeente Helmond, december 2004

Status:

Behandeld in College van burgemeester en wethouders

d.d. 19 oktober 2004

Behandeld in Commissie Ruimtelijk Fysiek

d.d. 23 november 2004

Vastgesteld door de Raad

d.d. december 2004

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
1. Inleiding	6
1.1 Aanleiding tot de nota	6
1.2 Werkwijze en verantwoording	7
1.3 Leeswijzer.....	7
2 Inventarisatie & analyse	8
2.1 Beleidskaders	8
2.2 Analyse bomen in Helmond	10
3 Visie.....	14
3.1 Boomstructuren.....	14
3.2 Boombescherming	14
3.3 Bomen in het planproces en aanplant	15
3.4 Kwaliteitsverbetering huidig bomenbestand.....	15
3.5 Bomenbeheer(budget)	15
4 Planontwikkeling en inrichting	16
4.1 De boom in het planproces	16
4.2 Bestaande bomen inpassen in nieuwe planvorming.....	16
4.3 Aanplant van nieuwe bomen	17
4.4 Boomstructuren.....	17
5 Voorbereiding en uitvoering	19
5.1 Boombescherming tijdens werkzaamheden	19
5.2 Aanplant van bomen	20
6. Beheer en onderhoud	21
6.1 Kwaliteitsverbetering huidig bomenbestand.....	21
6.2 Inzet vanuit bomenbeheer	21
7 Juridisch kader & handhaving.....	23
7.1 Bescherming via de kapvergunning.....	23
7.2 Integrale vergunningverlening	23

7.3 Bescherming via het bestemmingsplan.....	24
7.4 Handhaving	24
8 Financiering.....	25
8.1 Planontwikkeling en inrichting.....	25
8.2 Beheer en onderhoud	25
8.3 Inzet van budget op kwaliteitsverbetering	26
8.4 Vervanging van bomen	26
9 Actieplan en planning.....	27
10 Communicatie	28
Bijlage 1: Categorieën bomen	29
Bijlage 2: Criteria van de Bomenstichting.....	30
Bijlage 3: Literatuurlijst.....	31
Bijlage 4: Begrippenlijst.....	32

Samenvatting

Bomen leveren een belangrijke bijdrage aan de kwaliteit van de openbare ruimte in een stad. In Helmond is het aantal gemeentelijke bomen de afgelopen 30 jaar zeer fors gegroeid tot circa 52.000 stuks. Dit zorgt voor een groen uiterlijk en een aangenaam leefklimaat.

Wel kampen veel oudere bomen met achterstallig onderhoud, is de stad in de loop der jaren verdicht en hebben de jongere bomen niet altijd goede groeiomstandigheden meegekregen. De consequenties hiervan zijn een verminderde beeldkwaliteit, onveilige situaties en onevenredig hoge beheer- en onderhoudslasten.

Om het groene karakter van de stad te behouden en waar mogelijk te versterken, streeft de gemeente Helmond dan ook naar kwaliteitsverbetering van haar bomenbestand.

De visie van de gemeente Helmond op het bomenbeleid is:

Een duurzaam en gezond bomenbestand ontwikkelen, dat aansluit bij het intensieve gebruik van de openbare ruimte en geen afbreuk doet aan de gewenste ruimtelijke kwaliteiten.

In Helmond geldt daarbij de opgave om een omschakeling te realiseren van kwantiteit naar kwaliteit.

Om deze visie te realiseren worden in de nota de volgende voorstellen gedaan:

- In de planontwikkeling en inrichting streven naar het behouden en inpassen van bestaande, gezonde bomen en boomstructuren en bij de aanplant van nieuwe bomen zorgen voor voldoende groeiruimte (zowel ondergronds en bovengronds).
- Indien bij planontwikkelingen besloten is om beschermwaardige bomen te behouden of te verplaatsen, extra beschermende maatregelen nemen tijdens de voorbereiding en uitvoering van werkzaamheden.
- In het begin van het planproces de beoogde beeldkwaliteit, gewenste (functionele) kenmerken en de omlooptijd van bestaande en nieuwe bomen vaststellen (o.a. door een vroegtijdige inventarisatie van de bestaande bomen).
- Realiseren van een samenhangende boomstructuur, gekoppeld aan de hoofdinfrastructuur en belangrijke recreatieve routes.
- Bomen met voorkeur aanplanten in open maaiveld, of in een aaneengesloten doorwortelbare groenstrook.
- Het beheer van bomen richten op begeleidingssnoei van jonge bomen, onderhouden van beschermwaardige bomen en veiligheid.
- De categorie 'slechte bomen' in de loop van de tijd verwijderen en alleen bomen terugplanten als er goede groeiomstandigheden (te realiseren) zijn.
- Het juridisch instrumentarium op elkaar afstemmen en toespitsen op de bescherming van de categorie 'beschermwaardige bomen' (vergunningen, bestemmingsplannen, contracten en bestekken).
- Bij de financiering van bomen de inrichtingscomponent en beheer- onderhoudscomponent op elkaar afstemmen en kosten reserveren voor de vervanging van bomen, na het doorlopen van hun (vastgestelde) levensloop.
- Op termijn (2 à 3 jaar) de onderhoudsachterstand en het beheerbudget evalueren en bezien welke inhaalslag nodig is om de achterstand weg te werken.
- Goede communicatie richting bewoners bij uitvoering van het bomenbeleid.

1. Inleiding

Bomen zijn structurerende elementen in een straat, park of op een plein. Ze leveren een belangrijke bijdrage aan de vormgeving en inrichting van de openbare ruimte en de belevingswaarde van de stad. Vaak wordt het als prettig ervaren om onder of nabij een boom te verblijven omdat bomen een gevoel van geborgenheid geven. Een boom zorgt daarnaast voor een verbetering van het stadsklimaat door zijn enorme bladoppervlak, namelijk door stofdeeltjes uit de lucht te filteren en verkoeling te bieden. Ook kan een boom een belangrijke rol spelen bij het verkeersgedrag van mensen. Bomen langs wegen vergemakkelijken het inschatten van de afstand en snelheid van andere voertuigen.

Het bomenbestand in Helmond is de afgelopen twee decennia flink toegenomen, zodat er sprake is van een groene leefomgeving waarin het prettig wonen, werken en recreëren is.

Door de vele ruimteclaims op de openbare ruimte is echter de beschikbare ruimte voor bomen steeds krappere geworden en zijn er bomen aangeplant met onvoldoende groeiruimte om tot een gezonde boom uit te groeien. Hierdoor wordt de gewenste beeldkwaliteit vaak niet gehaald. Bovendien leidt dit tot overlast voor bewoners, een slechtere vitaliteit van het bomenbestand en is het een belangrijke oorzaak van veiligheidsproblemen rondom bomen.

Ambitie:

De gemeente Helmond streeft naar de ontwikkeling van een gezond en duurzaam bomenbestand om het groene karakter van de stad te behouden en waar mogelijk te versterken.

'Duurzaamheid' betekent in deze nota dat er sprake is van een reële levensduur van bomen of boomstructuren die onder veilige omstandigheden in stand gehouden kunnen worden tegen redelijke kosten.

1.1 Aanleiding tot de nota

De gemeenteraad van Helmond heeft aangegeven dat er behoefte bestaat aan een structurele aanpak van het bomenbeleid in Helmond om de kwaliteit van het bomenbestand te verbeteren, een goede afweging tussen kosten en kwaliteit te kunnen maken en een betere sturing te kunnen geven aan de bescherming van bomen in de stad. Ook bij de verschillende interne afdelingen is er behoefte aan duidelijke richtlijnen vanuit bomenbeleid.

Afbakening

Gezien de brede behoefte aan bomenbeleid en de diversiteit aan beleidsonderdelen is het noodzakelijk om eerst op tactisch niveau beleidslijnen uit te zetten. Deze beleidsnota is daarom een tactisch beleidsstuk dat de uitwerking vormt van bestaande strategische beleidskaders en de basis legt voor nog te ontwikkelen (operationeel) bomenbeleid.

De beleidsnota geeft handvaten voor de planvorming en realisatie van uitbreidingsgebieden, renovatie of stadsvernieuwing (wijken) en voor het beheer en onderhoud van bomen in bestaande stadsdelen en in het buitengebied. Er worden naast bomen in de openbare ruimte ook uitspraken gedaan over particuliere bomen, kapvergunningen en monumentale bomen. De beleidsnota geldt niet voor bomen in bosgebieden.

1.2 Werkwijze en verantwoording

Voor de ontwikkeling van deze beleidsnota is gebruik gemaakt van ervaringen en beleidsnota's van andere gemeenten en de praktijkervaringen die in de gemeente Helmond zelf zijn opgedaan. Bomenbeleid is lange termijn beleid en speelt zich af op alle schaalniveaus.

Daarom is deze beleidsnota ontwikkeld als integraal product van de dienst Stedelijke Ontwikkeling en Beheer, waarbij aspecten van ontwerp, beheer, onderhoud en uitvoering op elkaar zijn afgestemd. De inhoudelijke afstemming van de deelonderwerpen in deze nota is gewaarborgd doordat er is gewerkt met thematische workshops waarbij de verschillende, betrokken disciplines inbreng hebben geleverd.

1.3 Leeswijzer

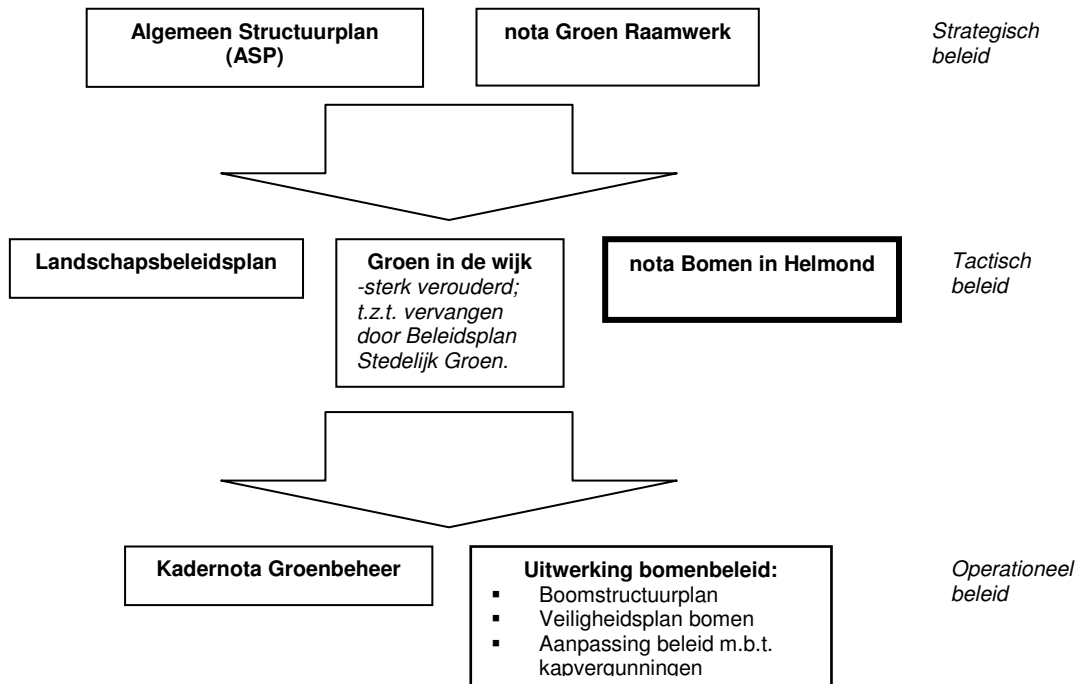
Deze nota is ingedeeld in negen hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk geeft de aanleiding, werkwijze, verantwoording en de leeswijzer. Het tweede hoofdstuk bevat de inventarisatie en analyse van de beleidskaders en het huidige bomenbestand in Helmond. Vervolgens bestaat het derde hoofdstuk uit een algemene visie die verder uitgewerkt is in deelonderwerpen. Deze visie en deelonderwerpen worden verder uitgewerkt in de hoofdstukken 4, 5 en 6 voor wat betreft de planontwikkeling & inrichting, voorbereiding & uitvoering en beheer & onderhoud. Het juridisch kader komt aan de orde in hoofdstuk 7 en de financiering in hoofdstuk 8. Tot slot staat in hoofdstuk 9 de communicatie over de nota "Bomen in Helmond" beschreven.

2 Inventarisatie & analyse

2.1 Beleidskaders

Succesvol bomenbeleid staat of valt met een goede afstemming tussen de verschillende beleidsonderdelen. De beleidsnota 'Bomen in Helmond' is onderdeel van het totale (groen)beleidskader van Helmond. De nota levert de input voor het nog te ontwikkelen Beleidsplan Stedelijk Groen. Ook levert de nota de kaders voor operationeel beleid zoals onder andere het Boomstructuurplan en het Veiligheidsplan bomen. In het onderstaande schema wordt het gemeentelijke beleidskader weergegeven dat van invloed is op de bomennota:

Het strategische beleid dat aan deze nota ten grondslag ligt, bestaat uit het Algemene Structuurplan (ASP) en de nota Groen Raamwerk. Daarnaast is er vastgesteld tactisch en operationeel beleid waar rekening mee gehouden moet worden, namelijk het Landschapsbeleidsplan respectievelijk de Kadernota Groenbeheer. De uitgangspunten van bovengenoemde beleidsstukken, die relevant zijn voor de uitwerking van deze bomennota, worden hierna kort uitgewerkt.

Algemeen Structuurplan (1991, herziening 2004)

Het ASP van 1991 doet geen specifieke uitspraken over bomen. Een nieuw Algemeen Structuurplan is momenteel in ontwikkeling. De deelrapportage 'Groen en Water' levert hierin de input voor de visie op groen en water. In deze deelrapportage wordt voorgesteld om de ontwikkeling van de hoofdinfrastructuur gepaard te laten gaan met de ontwikkeling van een laanboomstructuur die zorgt voor samenhang. Deze ontwikkeling moet langs bestaande en toekomstige hoofdwegen plaatsvinden en staat in samenhang met de ontwikkeling van ondergrondse infrastructuur.

Groen Raamwerk Helmond (1996)

In het Groen Raamwerk wordt de sterke verstedelijkingsdruk als belangrijk knelpunt genoemd. De strategieën voor de benodigde verbeteringen zijn gebaseerd op behoud, herstel en ontwikkeling:

- Behoud van monumentale bomen en andere te benoemen waardevolle en/of beeldbepalende beplantingselementen
- Ontwikkelen van een krachtige laanboomstructuur
- Behoud van kleine landschapselementen in het buitengebied zoals solitaire bomen, bomenlanen en landschappelijke beplantingen

Landschapsbeleidsplan (1997)

Het Landschapsbeleidsplan is een nadere uitwerking van het ASP '91 en het Groen Raamwerk Helmond. In het landschapsbeleidsplan is de samenhang aangegeven tussen de plaatselijk grote natuur- en landschapswaarden in het buitengebied van Helmond en de groenstructuur in het stedelijk gebied.

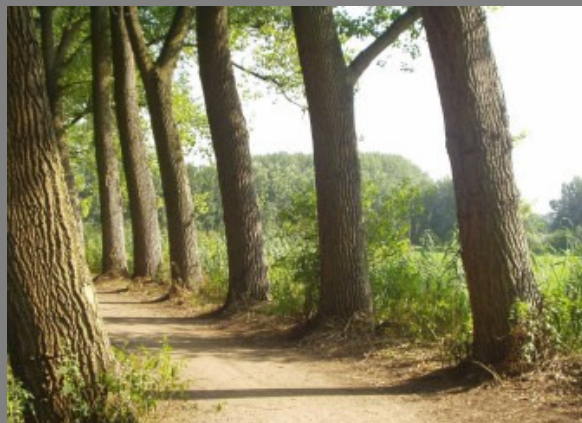
Groen in de wijk (1980)

De nota Groen in de wijk is sterk verouderd en zal op korte termijn vervangen moeten worden door het Beleidsplan Stedelijk Groen (zie beleidskader). De nadruk ligt in deze nota op richtlijnen voor omvang, spreiding en bereikbaarheid van openbaar groen in relatie tot de aard van het groen en met de stedenbouwkundige context. Voor straatbomen wordt een streefgetal (1 boom per woning) genoemd en standplaatseisen beschreven.

Kadernota Groenbeheer (1997)

De nadruk ligt op het scheppen van voorwaarden voor de ontwikkeling van een duurzame boomstructuur in Helmond. De instandhouding van het bomenbestand bevorderen is één van de strategieën hiervoor. De volgende maatregelen moeten hiervoor worden genomen:

- Prioriteiten stellen in het beschikbare onderhoud- en beheerbudget voor bomen met behulp van classificatie van het bomenbestand in drie categorieën, te weten: hoofdstructuur, nevenstructuur en monumentaal
- Benutten van aanvullende gegevens over de gezondheidstoestand en levensverwachting van het bomenbestand
- Bepalen van de kosten van herstel van schade aan bomen om een reële vergoeding te kunnen terugvorderen bij bewuste waardevermindering
- Een fonds instellen om toekomstige instandhoudings- en vervangingsinvesteringen te kunnen bekostigen en om te kunnen participeren in de kosten van particulieren voor de instandhouding van monumentale bomen

Overige kaders voor de ontwikkeling van deze bomenvisie zijn:

- Boswet
De huidige boswet (juli 1962) heeft als doel: het behoud van bossen en andere houtopstanden. Dit is in Helmond alleen beperkt van invloed, omdat het alleen betrekking heeft op bosgebieden, laanbeplantingen in het buitengebied en landschappelijke beplantingen.
- Landelijk register van monumentale bomen
Dit register is in beheer bij de Bomenstichting en opgezet met de steun van het Ministerie van LNV. Het register is opgesteld ten behoeve van de bescherming van bomen die van nationaal belang zijn. In Helmond staan een tiental bomen op deze lijst.
- Wettelijke Zorgplicht (artikel 6:162 lid 2 BW)
De eigenaar van een boom is wettelijk verplicht om in 'voldoende mate' voor de boom te zorgen. Deze zorg bestaat uit het voorkomen van overlast en gevaarlijke situaties. Daarvoor moet het beheer worden afgewogen, beleidsmatig vastgelegd en aantoonbaar zijn.
- Flora- en faunawet
In april 2002 is deze wet in werking getreden ter bescherming van in het wild levende plant- en diersoorten. Bij het plannen van bouwactiviteiten en uitvoeren van werkzaamheden moet hier rekening mee worden gehouden. Een voorbeeld is dat het kappen van bomen, waarin vogels broeden, niet is toegestaan.

2.2 Analyse bomen in Helmond

De kwaliteit van ons huidige bomenbestand wordt door veel factoren bepaald. In deze analyse wordt de stand van zaken van het huidige bomenbestand verduidelijkt en hoe deze situatie is ontstaan. In de visie (hoofdstuk 3) wordt daarna uitgewerkt hoe de positieve punten behouden en versterkt kunnen worden en de geconstateerde knelpunten opgelost kunnen worden.

Bomenbestand, hoeveelheid en diversiteit

Helmond is rijk aan bomen; bijna 52.000 bomen geven Helmond een groen aanzicht en zorgen voor een aangename leefomgeving. Tevens is er sprake van een grote diversiteit aan straatbomen, namelijk 524 verschillende soorten en variëteiten.

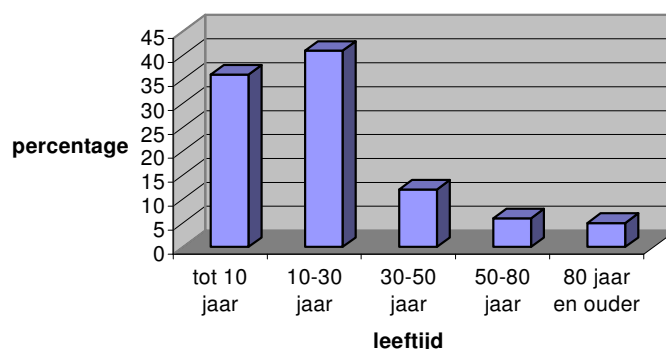
De leeftijdsopbouw van het bomenbestand is daarentegen vrij eenzijdig. Het bomenbestand kent verhoudingsgewijs een zeer groot aantal jonge bomen tot 10 jaar (36%) en halfwasbomen van 10 tot 30 jaar (41%). Deze opbouw komt voornamelijk door de explosieve groei die Helmond heeft doorgemaakt vanaf het moment dat de stad in 1976 is aangewezen als groeistad. Ondanks de jonge opbouw van het bomenbestand heeft Helmond toch maar liefst 12.000 bomen ouder dan 30 jaar.

In de nota "Groen in de wijk" (1980) is de ambitie vastgelegd om het totaal aantal straat- en laanbomen gelijk op te laten gaan met het totaal aantal woningen. Deze uitbreiding van het bomenbestand is de afgelopen 2 decennia ruimschoots gehaald (momenteel 144 bomen per 100 woningen). Met dit beleid is de nadruk gelegd op kwantiteit en is helaas niet altijd voldoende aandacht geweest voor de kwaliteit van het bomenbestand.

Boomstructuur

De geschiedenis van een stad is mede afleesbaar uit de (hoofd)boomstructuur. In Helmond is sprake van een samenhangende structuur die echter door de achteruitgang in kwaliteit van de bomen steeds meer samenhang verliest, waardoor oude boomstructuren dreigen te verdwijnen. Deze kwalitatieve

Figuur 1. Leeftijdsopbouw bomen in Helmond

achteruitgang is het gevolg van verslechterde groeiomstandigheden zoals verdichting en beschadiging of omdat bij nieuwe ontwikkelingen de oude structuren moeten wijken of worden gefragmenteerd.

Een belangrijk kenmerk in Helmond is de koppeling van boomstructuren aan de hoofdinfrastructuur, zoals hoofdwegen, hoofd fietsroutes en kanalen. Dit kenmerk zorgt naast herkenbaarheid ook voor een probleem, namelijk de beperkingen van de bestaande profielen waar geen rekening is gehouden met de behoeften aan een duurzame boomstructuur. Door de vele stadsuitbreidingen zijn er ook nieuwe structuren ontstaan, waarvan de boomstructuur langs het kanaal een duidelijk voorbeeld is. Ook zijn enkele oude structuren ingepast in de nieuwe stadsuitbreidingen, bijvoorbeeld in Brouwhuis, Rijpelberg en Brandevoort.

In de binnenstad zijn restanten van oude boomstructuren te vinden, onder andere aan de Prins Karelstraat, een deel van de Willem Prinzenstraat en aan de Bakelse Dijk. Deze structuren bestaan vooral uit soorten die goed groeien op Helmondse grond en in een stedelijke omgeving, zoals lindes, moeraseiken en platanen. In het kader van de herstructurering van de binnenstad worden een aantal van deze oude boomstructuren aangevuld.

Bomen in het planproces en bij de aanplant

Aan het begin van het planproces worden keuzen gemaakt die van essentieel belang zijn voor een gezond en duurzaam bomenbestand, zoals de gewenste levensduur en beeldkwaliteit in relatie tot de benodigde groeiruimte. Momenteel worden er bij de aanplant van bomen geen vastgestelde randvoorwaarden gehanteerd waaraan de groeiplaats moet voldoen. Ook worden relatief weinig bomen behouden of verplant bij het realiseren van projecten. Tijdens de planvorming wordt de grootte van de boom(kroon) en de bijbehorende groeiruimte vaak niet op de schaal van het beoogde eindbeeld weergegeven. De uiteindelijke grootte van de boomkroon en de wortels kunnen daardoor problemen geven met aanliggende bebouwing, perceelgrenzen, wegen, verlichting, fietspaden, kabels- en leidingen, riolering of zelfs andere bomen. Bijvoorbeeld bomen die voorheen op voldoende afstand van een bebouwing stonden, kunnen als gevolg van verandering van de rooilijn uiteindelijk vlak tegen bebouwing staan. Een voorbeeld hiervan is de Jan van Goyenlaan waarbij de nieuwe rooilijn te dicht bij een te handhaven plataan is gepland en de boom uiteindelijk is geroid. Ook worden regelmatig vroeg in het planproces al bindende keuzen gemaakt over boomsoorten. Dit kan bij de uitwerking leiden tot ongeschikte soortkeuze of zelfs tot een ongewenst eindbeeld.

Regelgeving

De regels voor het kappen van bomen zijn in Helmond opgenomen in de algemene plaatselijke verordening (APV). Momenteel worden er jaarlijks ruim 300 kapvergunningen of verzoeken tot rooien aangevraagd. Van deze aanvragen en verzoeken wordt na goed vooroverleg circa 97% toegewezen! De tijd om deze aanvragen en verzoeken af te handelen gaat vooral zitten in het beoordelen van bomen die geen bijdrage vormen aan het duurzame bomenbestand van Helmond. Daarnaast is het geld van de leges niet toereikend voor de tijd die besteed wordt aan deze beoordelingen. Dit geeft aan dat onze kapvergunningsprocedure op dit moment niet efficiënt geregeld is. Daarbij is in Helmond de vergunningverlening niet integraal geregeld. Elke vergunning wordt afzonderlijk aangevraagd en beoordeeld, waardoor het risico bestaat dat een benodigde kapvergunning over het hoofd wordt gezien. Ook zijn er geen bomen of boomstructuren opgenomen in de bestemmingsplannen.

Bouw- en onderhoudsactiviteiten rondom bomen

Bomen hebben regelmatig te maken met verstoring van hun groeiplaats door bouw- en onderhoudsactiviteiten of werkzaamheden aan kabels en leidingen. Hierbij ontstaat geregeld schade aan bomen omdat er onvoldoende beschermende maatregelen zijn genomen tijdens deze activiteiten

of omdat ze in de nieuwe plannen te maken krijgen met een verandering van de bestaande groeiomstandigheden.

Er is een methode om schade aan bomen ten gevolge van bouwwerkzaamheden door te berekenen (methode Raad). Als daders bekend zijn wordt de schade altijd doorberekend. Deze berekening en benodigde procedures voor terugvordering zijn wel tijdrovend.

In Helmond staat 15% van de bomen in verharding. Daarnaast staan er ook naar schatting 10% van de bomen in te smalle groenstroken tussen verharding met soortgelijke ongunstige standplaatsfactoren. Deze bomen wortelen vaak oppervlakkig en drukken daardoor verharding omhoog. De oorzaken hiervan zijn met name te weinig doorwortelbaar volume en te kleine boomspiegels. Omdat de gemeente als wegbeheerder ook verantwoordelijk is voor veilige, begaanbare wegen en paden worden bij bomen in verharding regelmatig stabiliteitswortels weggezaagd om opgedrukte verharding te kunnen herstellen. Hierdoor wordt de boom kwetsbaarder voor windbelasting en kunnen veiligheidsproblemen ontstaan.

Boomveiligheid

Knelpunten die tijdens het ontwerp, de aanplant en het onderhoud en beheer van de boom ontstaan, zoals bijvoorbeeld onvoldoende groeiruimte, verkeerde soortkeuze, verkeerde standplaats of onderhoudsachterstand, beïnvloeden de vitaliteit en stabiliteit van bomen en daarmee de veiligheid rondom bomen. Op den duur kunnen hierdoor grote veiligheidsproblemen ontstaan waar de gemeente voor aansprakelijk gesteld kan worden. Helmond is meerdere keren verrast door heftige stormen, zoals in het voorjaar van 2003, toen vele bomen zijn gesneuveld of beschadigd en meerdere auto's en zelfs enkele huizen zijn beschadigd door bomen. Het is van belang dat een maximale veiligheid rondom bomen in Helmond wordt nagestreefd. Daarvoor wordt momenteel een Veiligheidsplan Bomen opgesteld dat zal aansluiten op de Bomensie. Daarbij moet worden vermeld dat 100% garantie nooit haalbaar is.

Bomen en buren

“Een goede buur is beter dan een verre vriend”. Helaas gaat deze spreekwijze niet altijd op. Veel buren voeren langslepende processen over bomen op de erfgrans. Buren willen vaak een boom gerooit of gesnoeid hebben, terwijl de eigenaar dat niet wil.

De gemeente Helmond heeft veel bomen nabij erfgrans (naar schatting 75% binnen 2 meter) en dus ook veel 'buren'. De laatste jaren zijn een toenemend aantal klachten binnengekomen van burgers over gemeentelijke bomen. Het betreft takken of wortels die de erfgrans overschrijden, schaduw, blad- en vruchtval, opdrukken van bestrating en het “druipen” als gevolg van de luizen in de bomen. De meeste burgers zijn zich ervan bewust dat wortels op de erfgrans afgekapt mogen worden en dat takken van bomen, na een schriftelijke waarschuwing aan de eigenaar voorzien van een gestanddoeningstermijn, ook afgekapt mogen worden. Door het (onkundig) snoeien van zware takken ontstaan grote snoeiwonden, waardoor de kans op infecties en inrotting erg groot wordt. Het afkappen van wortels ondermijnt de voedingsstroom en kan de stabiliteit ernstig in gevaar brengen.

Gelukkig geven bomen niet alleen overlast. Uit een recente inwonersenquêtes (monitor leefbaarheid en veiligheid 2002-2003) blijkt dat veel bewoners van Helmond tevreden zijn over de kwaliteit en hoeveelheid van het groen in hun wijk.

Bomenbudget

Het huidige beheerbudget is de afgelopen decennia niet evenredig meegegroeid met het bomenbestand. De oorzaak hiervan is dat het budget tot op heden gekoppeld is aan de groei van de woningvoorraad en niet aan de toename van het aantal bomen.

Ook is er geen doorvertaling gemaakt van de gestegen beheerkosten per boom als gevolg van het intensievere ruimtegebruik en wordt er in de beheerbegroting geen structureel geld gereserveerd voor de vervanging van bomen na hun gewenste levensloop. Dit doet afbreuk aan de duurzaamheid van boomstructuren.

Multifunctioneel ruimtegebruik (parkeerplaatsen, rijbaan binnen de kroonprojectie en ondergronds kabels en leidingen) betekent meer verstoring van de groeiplaatsen. Hogere gebruiksdruk op de ruimte (hogere woningdichtheid, meer auto's) betekent meer prioriteit voor veiligheid. Het gevolg is het stijgen van de beheerkosten. Tevens is reeds enkele jaren de wettelijke zorgplicht ingevoerd, die nog niet voldoende is vertaald in de reguliere beheerbegroting. Om aan deze plicht te kunnen voldoen is een intensiever en geregistreerd beheer noodzakelijk dan tot nog toe gebruikelijk is in Helmond (Veiligheidsplan bomen).

Een grove schatting is dat momenteel ruim de helft van het budget beschikbaar is dat daadwerkelijk nodig is voor een kwalitatief goed boombeheer. Het tekort aan beheermiddelen heeft ertoe geleid dat bomen in de leeftijd van 10-30 jaar niet adequaat onderhouden zijn en problemen vertonen die in de jonge fase voorkomen hadden kunnen worden. Het oplossen van dergelijke problemen kost uiteindelijk meer dan de reguliere beheerkosten van een boom; voor een grotere boom is groter en dus duurder materieel (bijv. hoogwerker) nodig. Een globale evaluatie van budgetbesteding geeft aan dat bijna 25% van het (bomen)beheerbudget wordt besteed aan achterstallig onderhoud en het oplossen van onveilige situaties.

Bomenbeheer

Een kwalitatief goed bomenbeheer is een beheer dat voorziet in het duurzaam en veilig houden van alle bestaande bomen. Nu concentreert het bomenbeheer in Helmond zich grotendeels op de begeleidingsnoei van jonge bomen (tot 10 jaar). Slecht onderhoud gedurende de eerste 10 jaar van een boom leidt namelijk tot veel hogere kosten en vaak gevaarlijke situaties op latere leeftijd. Het beheer van bomen ouder dan 10 jaar is vooral gericht op het incidenteel oplossen van onveilige situaties en ernstige onderhoudsachterstanden op basis van klachten en ad hoc meldingen.

3 Visie

Visie:

Een duurzaam en gezond bomenbestand ontwikkelen, dat aansluit bij het intensieve gebruik van de openbare ruimte en geen afbreuk doet aan de gewenste ruimtelijke kwaliteiten.
In Helmond geldt daarbij de opgave om een omschakeling te realiseren van kwantiteit naar kwaliteit.

De beleidsuitgangspunten in dit hoofdstuk moeten ervoor zorgen dat de consequenties van ontwerpkeuzen, uitvoeringswerkzaamheden en beheerkeuzen inzichtelijk worden gemaakt en handvaten bieden voor de ontwikkeling van een gezond en duurzaam bomenbestand met een omschakeling van kwantiteit naar kwaliteit.

Om dit te realiseren is deze visie onderverdeeld in deelonderwerpen die er gezamenlijk voor moeten zorgen dat knelpunten worden opgelost en waardevolle aspecten worden behouden en versterkt. Deze deelonderwerpen zijn:

- Boomstructuren
- Boombescherming
- Bomen in het planproces en aanplant
- Kwaliteitsverbetering huidig bomenbestand
- Bomenbeheer(budget)

3.1 Boomstructuren

Boomstructuren bepalen voor een groot deel het groene karakter van Helmond en vervullen meerdere functies in de openbare ruimte. De belangrijkste hiervan zijn verkeersgeleiding, belevingswaarde, oriëntatie en doorbreking van het verharde oppervlak.

De gemeente Helmond wil een samenhangende boomstructuur realiseren die gekoppeld is aan de hoofdinfrastructuur en die de verbinding legt tussen recreatieve routes, groenplekken en het buitengebied. Dit kan worden bereikt door bestaande boomstructuren te beschermen, aan te vullen en kwalitatief te verbeteren en door nieuwe boomstructuren te ontwikkelen. Het opstellen van een boomstructuurplan moet dit mogelijk maken.

Er is een globaal onderscheid te maken tussen hoofdstructuren en nevenstructuren voor bomen. Hoofdstructuren voor bomen krijgen of hebben zodanige groeiomstandigheden dat de bomen hun natuurlijke levensloop kunnen doormaken. Bij bomen in nevenstructuren is er sprake van bomen met een vooraf vastgestelde omlooptijd en met bijbehorende beeldkwaliteiten en budgetten.

3.2 Boombescherming

De bescherming van bomen is met meerdere (juridische) instrumenten te regelen. Voor de inzet is bepalend of het instrument juridische betekenis en nut heeft voor het waarborgen van de boom en zijn groei-omstandigheden of voor het maken van belangenafwegingen bij ontwikkelingen. De bescherming kan verbeterd worden door de vergunningverlening integraal te regelen. Daarnaast kan de kapvergunningverlening efficiënter worden door de kapvergunningplicht te beperken.

Om te bepalen en verantwoorden welk instrument op welk moment wordt ingezet, worden alle bomen ingedeeld in categorieën. De categorieën zijn “beschermwaardige” bomen met toekomst en op een beeldbepalende locatie of onderdeel uitmakend van een hoofdstructuur, “standaard” bomen in

bijvoorbeeld nevenstructuren en “slechte” bomen met ongunstige groeiomstandigheden en niet in een belangrijke groenstructuur. Het is de bedoeling dat deze laatste categorie op termijn niet meer in Helmond voorkomt. Deze categorieën worden verder uitgewerkt in bijlage 1. In hoofdstuk 7 wordt aangegeven welk (juridisch) instrumentarium het meest effectief kan worden toegepast voor de bomen in deze categorieën.

3.3 Bomen in het planproces en aanplant

Er wordt naar gestreefd om bij planontwikkelingen zoveel mogelijk beschermwaardige bomen in de nieuwe situatie in te passen. Om dit te bereiken moet bij aanvang van een project de informatie over bomen, boomgroepen en boomstructuren aanwezig zijn in de vorm van een globale inventarisatie. Tijdens het verdere ontwerpproces en bij de realisatie van de plannen moeten de te behouden bomen afdoende worden beschermd.

Bij nieuw te planten bomen is het belangrijk om in het begin van het planproces de beoogde beeldkwaliteit, gewenste (functionele) kenmerken en de omlooptijd vast te stellen. Aan deze uitgangspunten kunnen dan direct de randvoorwaarden voor de aanplant en een budget voor onderhoud, beheer en vervanging gekoppeld worden. Dit om ervoor te zorgen dat het beoogde beeld ook daadwerkelijk wordt behaald en behouden blijft. In ontwerpplannen moet de maat van de boom(kroon) weergegeven worden op schaal van het beoogde eindbeeld. Knelpunten worden zo makkelijk inzichtelijk gemaakt en kunnen integraal opgelost worden.

3.4 Kwaliteitsverbetering huidig bomenbestand

Om in ons huidige bomenbestand een verschuiving te realiseren van kwantiteit naar kwaliteit is het noodzakelijk om de zogenaamde “slechte” bomen zowel actief als passief te verwijderen (‘saneren’) en slechts nieuwe bomen te herplanten waar voldoende groeiruimte is. Dit ‘saneren’ of opschonen van het bomenbestand zorgt ervoor dat de kwaliteit van het bomenbestand verbetert. Hierdoor kan de inzet van beheerbudgetten geconcentreerd worden op het duurzaam behouden van de overige bomen als onderdeel van een vitaal bomenbestand. Tevens zullen burgers minder overlast ondervinden van bijvoorbeeld opdruk van verharding of ongewenste wortels en takken binnen hun perceelgrens. Het aantal bomen kan hiermee teruglopen, maar door goede locatiekeuzen en doordat de overige bomen van goede kwaliteit en gezondheid zijn, zal dat niet ten koste gaan van de beeldkwaliteit.

3.5 Bomenbeheer(budget)

Het verleggen van de nadruk van kwantiteit naar kwaliteit zal ook bij beheer moeten plaatsvinden. Het budget zou daarvoor in overeenstemming gebracht moeten worden met het areaal en de wettelijke verplichtingen. Dan is een goede herverdeling met de nadruk op kwaliteit mogelijk. Daarbij wordt de prioriteit gelegd op de volgende twee aspecten:

- Veiligheid
- Beschermwaardige bomen

Met deze herverdeling van het beheerbudget en door het opschonen van het bomenbestand kan ingezet worden op een adequaat en duurzaam beheer van het beschermwaardige bomenbestand en de (toekomstige) duurzame boomstructuur van Helmond. Met het huidige budget betekent dit overigens wel dat standaard bomen slechts een lagere beheerintensiteit krijgen die alleen is gericht op veiligheid. Om een boomstructuur duurzaam in stand te kunnen houden, zullen de kosten van vervanging van bomen, na het doorlopen van hun levensloop, moeten worden gereserveerd.

4 Planontwikkeling en inrichting

De ambitie om een gezond, gevarieerd en duurzaam bomenbestand te ontwikkelen, is te realiseren door bestaande beschermwaardige bomen bij planontwikkelingen zoveel mogelijk te behouden en in te passen en daarnaast door nieuwe bomen aan te planten met goede voorzieningen. Als het onmogelijk is om een boom op zijn plek te handhaven, kan verplanten een mogelijkheid zijn om zuinig en respectvol met bomen om te springen. Verplanten is alleen zinvol als de boom van goede kwaliteit en in goede conditie is. Ook moet er een geschikte nieuwe standplaats aanwezig zijn.

4.1 De boom in het planproces

Vanuit de stedenbouwkundige kenmerken van een gebied komen wensen en eisen naar voren waar bomen aan moeten voldoen. Tegelijkertijd stellen bomen eisen aan hun groeiplaats. Daarnaast moet rekening gehouden worden met zowel gebruikers als beheerders. Een boom lijkt in eerste instantie heel flexibel in vergelijking met andere ruimtevrugnende elementen. Er is keuze uit vele soorten met ieder hun eigen karakteristieken. Deze flexibiliteit zorgt er ook voor dat in vele uiteenlopende situaties een passende boom gevonden kan worden. Dit is echter ook een nadeel. Bij de ruimteafweging wordt al snel gedacht dat er van de ruimte voor een boom wel wat af kan.

Dit is ook ingegeven doordat problemen met de vitaliteit pas lange tijd na realisatie van plannen zichtbaar worden. Toch moet rekening worden gehouden met randvoorwaarden ten behoeve van de veiligheid, gezondheid en stabiliteit van een boom en om de beheerlasten niet onevenredig te verhogen.

4.2 Bestaande bomen inpassen in nieuwe planvorming

Bij de opstart van planontwikkelingen moet voldoende basisinformatie beschikbaar zijn over de aanwezige bomen. Deze informatie is belangrijk om te bepalen welke bomen behouden kunnen blijven en om te voorkomen dat in het ontwerp keuzen worden gemaakt waardoor waardevolle bomen schade ondervinden en verloren gaan. Ook kan deze aandacht voor bomen in het begin van de planvorming voorkomen dat bomen tijdens de uitvoering of in de nieuwe situatie onvoldoende ruimte of bescherming krijgen, waardoor ze op termijn verloren gaan en alle inspanning voor niets is geweest.

Bij verdere planuitwerkingen wordt op deze bomen een boomeffectanalyse uitgevoerd om onder andere de vitaliteit en levensverwachting van de bomen te bepalen. Voor de bescherming tijdens bouwactiviteiten is het nodig dat de te behouden bomen ingemeten worden op kaart met hun groeiplaats, de locatie van de stam, kroonbreedte, maaiveldhoogte ter plaatse van de stam en kroonaanzet.

Op dit moment zijn bijna alle bomen die in eigendom zijn van de gemeente Helmond topografisch ingemeten, maar is er geen actuele informatie beschikbaar over kroondiameter, beeldkwaliteit, etc. Deze nadere gegevens worden per project geïnventariseerd. Van particuliere bomen zijn in de regel geen betrouwbare gegevens aanwezig.

Signaleringskaart

Het opstellen en bijhouden van een kaart en lijst met bijzondere bomen in Helmond is een belangrijk hulpmiddel om vroegtijdig rekening te houden met de bijzondere bomen. Zoals bijvoorbeeld de nationaal monumentale bomen die op de lijst van de bomenstichting staan, beschermwaardige of

monumentale bomen van gemeentelijk belang en (monumentale) lanen die ouder zijn dan 50 jaar. Criteria om bomen op te nemen op deze lijst zijn ouderdom, geschiedenis, beeldkwaliteit of sortiment.

Grondovereenkomst

Momenteel wordt bouwgrond vrij opgeleverd. Daarom moet het behoud en de bescherming van te handhaven bomen geregeld worden in de grondovereenkomst.

4.3 Aanplant van nieuwe bomen

Uitgangspunten met betrekking tot het beoogde beeld en duurzaamheid moeten bij aanvang van een project al vertaald worden in randvoorwaarden bij de aanplant (onder andere ruimtebeslag ten opzicht van andere ruimtevragende elementen, zoals kabels en leidingen of lantaarnpalen) en budget voor het onderhoud, beheer en de vervanging na de gewenste levensloop.

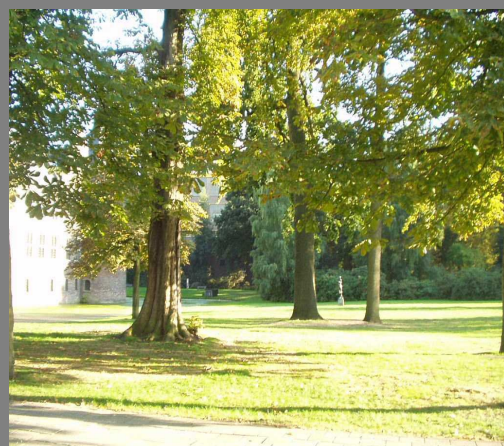
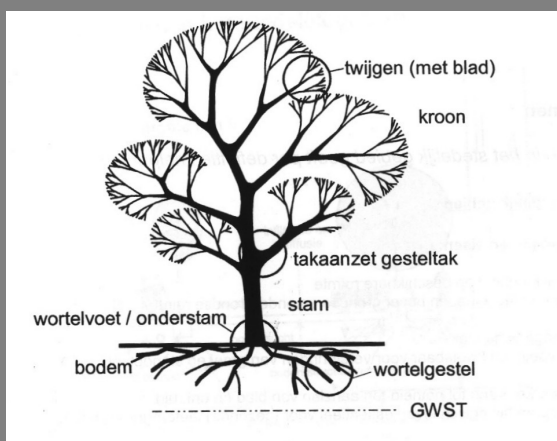
Voor de aanplant van nieuwe bomen worden bestaande richtlijnen (van de NOCB) vertaald naar de helmondse situatie. Deze richtlijnen geven aan hoeveel ruimte benodigd is bij een bepaald type boom en bij een vastgestelde omlooptijd. Hiermee kan een ontwerper in een vroeg planstadium keuzen maken en deze toetsen op de haalbaarheid binnen het ontwerp. Deze keuzen worden opgenomen in de plantoelichting.

Ontwerpplannen dienen een gedegen basis te vormen voor een duurzaam te beheren boombeplanting. Voorwaarde hiervoor is dat het ontwerp tenminste bestaat uit een tekening met plantoelichting, waarbij op tekening alle relevante zaken op ware grootte, in het beoogde eindbeeld, zijn weergegeven en juist zijn gepositioneerd.

Binnen een ontwerp heeft de keuze voor de aanplant van bomen in open maaiveld sterk de voorkeur. Er zijn dan geen aanvullende maatregelen noodzakelijk om de natuurlijke levensloop of vastgestelde omlooptijd te realiseren. Wanneer hiervoor geen ruimte is, kan gekozen worden voor bomen in verharding in een aaneengesloten doorwortelbare groenstrook of in een plantgat. Aanplant in verharding is voor een gezonde boomgroei het minst geschikt en heeft ook de hoogste aanlegkosten. Vaak is er bij dubbel ruimtegebruik, zoals bij parkeren onder bomen, sprake van hogere civieltechnische beheerkosten door verzakkingen. In deze gevallen zijn ingrijpende aanpassingen van het bodemprofiel en de toepassing van specifieke voorzieningen, zoals het gebruik van bomenzand, of bij zware (verkeers-) belasting de toepassing van betonnen wortelbunkers, noodzakelijk. Bij plaatsing van bomen in de nabijheid van voortuinen van burgers wordt aansluiting gezocht met wat in het burgerlijk wetboek staat over aan te houden afstanden vanaf de erfgrans tussen burgers onderling.

4.4 Boomstructuren

Bomen maken onderdeel uit van de duurzame structuur van Helmond en zijn als onderdeel van de infrastructuur belangrijk voor de herkenbaarheid en oriëntatie. Door de grote dynamiek van de hoofdinfrastructuur, waar regelmatig sprake is van onderhoudswerkzaamheden (aan kabels en leidingen), rijbaan verbreding, aanbrengen van invoegstroken, etc. sneuvelen er incidenteel beschermwaardige bomen en zelfs monumentale bomen. Alleen een grote zorgvuldigheid bij het ontwikkelen en uitvoeren van plannen en de inbreng van technische en beheermatige informatie vroeg in planprocessen kan zorgen voor een zo goed mogelijke bescherming van deze bomen.

Bron: NOCB Boomtechnisch Adviesburo

Door stadsuitbreidingen ontstaan vaak nieuwe boomstructuren. Het is belangrijk om naast het ontwikkelen van deze nieuwe structuren ook aandacht te hebben voor de inpassing van bestaande structuren of restanten van structuren (relicten). Bij een vroegtijdige inventarisatie van bestaande bomen en boomstructuren moet over de grenzen van een plangebied heen worden gekeken om de samenhang en doorgaande structuren te kunnen bepalen. Bestaande structuren of relicten kunnen een toegevoegde waarde hebben voor de belevingswaarde van de stad en de oriëntatie. Als dit uit de inventarisatie blijkt, moeten deze bestaande structuren in de plannen voor de nieuwe situatie opgenomen worden en goed beschermd tijdens het uitvoeren van de werkzaamheden. Ook kunnen eventuele 'gaten' in bestaande structuren hersteld worden.

Hoofd- en nevenstructuren

Op plaatsen waar bomen worden aangeplant in hoofdstructuren zal een duurzame omloop van een boomsoort van de eerste grootte het uitgangspunt zijn. Deze bomen krijgen bij de aanplant de randvoorwaarden mee voor een natuurlijke levensloop en de bescherming tegen bouw- en onderhoudsactiviteiten is maximaal. In een stedelijke omgeving wordt meestal een boom van de eerste grootte gekozen om een betere balans tussen bouwmassa en groenstructuur realiseren en om de benodigde takvrije stamlengte te realiseren. Takvrije stamlengte is nodig om verkeer te kunnen laten passeren. Zo zullen kleine bomen niet geschikt zijn langs verkeerswegen met vrachtverkeer omdat ze zo hoog moeten worden opgesnoeid dat er van de kroonvorm niet veel overblijft.

Binnen nevenstructuren zal, afhankelijk van het stedenbouwkundige concept dat wordt toegepast, een verkorte omlooptijd van minimaal 30 jaar meer voor de hand liggen met bijbehorende beeldkwaliteit en budgetten voor beheer, onderhoud en vervanging.

Het is wenselijk om in nevenstructuren de vervanging van bomen te koppelen aan de meest ingrijpende maatregel, dit is meestal de rioolvervanging. Rioolvervanging vindt plaats na 50-60 jaar, men kan dan kiezen voor bomen met een even lange omlooptijd of voor een vervangingscyclus van 30 jaar. Een vervangingscyclus van minder dan 30 jaar is niet kosteneffectief gezien de hoge beheer- en onderhoudskosten die dit met zich meebrengt (zie hoofdstuk 6). Ook wordt er geen goede beeldkwaliteit bereikt bij een te korte omlooptijd.

Als de ruimte in het straatprofiel onvoldoende is voor een omlooptijd van minimaal 30 jaar, dan zien we af van de aanplant van bomen of zorgen voor ontwerptechnische aanpassingen waardoor met minder ruimte toch veilige bomen en een omlooptijd van 30 jaar gehaald kan worden. Hierbij kan gedacht worden aan kabels en leidingen in kabelgoten of aangepaste straatprofielen (bijv. 1-richting i.p.v. 2-richtingverkeer). Ook is het mogelijk om op een aantal plaatsen in een straat ruimte voor een enkele beeldbepalende boom te realiseren of te kiezen voor vormbomen. Als het bovenstaande niet mogelijk is, dan kunnen bomen alleen bij wijze van hoge uitzondering worden aangeplant mits er een goede onderbouwing richting het College van burgemeester en wethouders aan ten grondslag ligt.

5 Voorbereiding en uitvoering

De stad is continu in beweging; bestaande bouwblokken worden gesloopt voor nieuwbouw, er vinden stadsuitbreidingen plaats en ook wordt er regelmatig onderhoud gepleegd aan straten, kabels en leidingen etc. in de bestaande stadsdelen. Al deze activiteiten kunnen van grote invloed zijn op de groeiplaats en dus de gezondheid van een boom.

Ook de aanplant van nieuwe bomen moet goed voorbereid en begeleid worden. Wanneer de uitvoering ondergronds niet goed gebeurt, is dit na afloop moeilijk te controleren. Problemen ten gevolge van verkeerde aanplant zijn pas na enkele jaren zichtbaar.

5.1 Boombescherming tijdens werkzaamheden

Om bestaande bomen te kunnen handhaven tijdens dergelijke grotere of kleinere ingrepen rondom deze bomen, zijn beschermende maatregelen nodig. Deze maatregelen zijn van toepassing op verschillende situaties en waarborging hiervan is dan ook per situatie anders. De bepalingen in de NOCB-richtlijnen zijn hiervoor maatgevend.

Bouwwerkzaamheden

Het bouwrijp maken bij overdracht van grond voor bouwwerkzaamheden door een particulier of ontwikkelaar is doorgaans een verantwoordelijkheid van de gemeente. De gemeente verzorgt de (besteks)voorbereiding en besteedt de uitvoering uit aan aannemers. Ook het toezicht hierop is de verantwoordelijkheid van de gemeente.

In het geval dat bestaande bomen gehandhaafd moeten worden tijdens bovengenoemde werkzaamheden, dienen beschermende maatregelen in de besteksposten en bepalingen van het bestek te worden opgenomen. Indien bomen alsnog worden beschadigd, zal een boete of schadevergoeding (op basis van de methode Raad) geëist worden, die ten goede moet komen van het onderhoudsbudget voor bomen zodat herplant of extra maatregelen aan de beschadigde boom kunnen plaatsvinden. Beide aspecten dienen uitgebreid te worden opgenomen in het bestek.

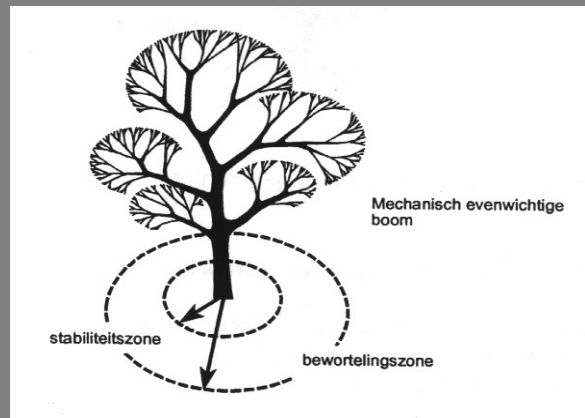
In het geval dat deze werkzaamheden door derden, bijvoorbeeld een projectontwikkelaar, worden verzorgd, moeten bij de overeenkomst duidelijk afspraken worden vastgelegd over de bescherming van de te handhaven bomen.

Onderhoudswerkzaamheden

Het vervangen van riolering of een asfaltlaag van een weg is een ingrijpende onderhoudstaak (groot onderhoud). Tijdens dergelijke werkzaamheden moeten de bomen goed beschermd worden. Tevens is het een optie om bomen, die aan het eind van hun omlooptijd zijn, tegelijkertijd met dit groot onderhoud te vervangen (werk met werk maken).

Ook klein onderhoud, zoals het herstraten rondom bomen vanwege het opdrukken van verharding door boomwortels, kan verstoring geven aan de groeiplaats van bomen.

Bij het opstellen van onderhoudsplannen voor dergelijke ingrepen moeten ten behoeve van te handhaven bomen beschermende maatregelen en eventuele schade- of boeteregelingen opgenomen worden in bestekken.

Bron: NOCB Boomtechnisch Adviesburo

5.2 Aanplant van bomen

Voor de aanplant van bomen zijn tijdens de uitvoering drie aspecten van belang, ten eerste de randvoorwaarden ten aanzien van de technische uitvoering, ten tweede de uitvoering en het toezicht daarop en ten derde de kwaliteit van het geleverde plantmateriaal. Op deze aspecten zal hieronder kort worden ingegaan.

Randvoorwaarden technische uitvoering

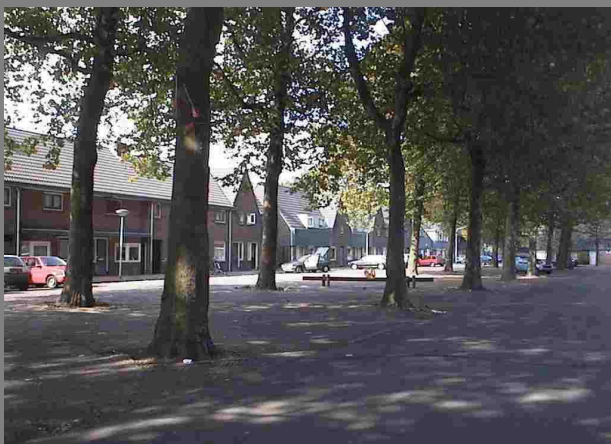
Naast het meenemen van de goede randvoorwaarden voor de aanplant van bomen in de ontwerpfase, zijn ook de randvoorwaarden in de uitvoeringsfase van groot belang. Daarom moeten deze voorwaarden goed worden opgenomen in het bestek. De elementen die we daarin opnemen betreffen de levering, kwaliteit van bomenzand, methode ten aanzien van de verwerking van het bomenzand, verdichting en aanplant. Het bestek is immers de basis waarop teruggegrepen kan worden indien de uitvoering niet goed gebeurt. Bij besteksvorbereiding door derden moeten de randvoorwaarden worden meegegeven bij opdrachtverlening.

Toezicht

In (bouw)projecten is er altijd een gemeentelijke toezichthouder om te controleren of de uitvoering conform het bestek geschiedt. Wanneer nieuwe bomen worden aangeplant, moet, net als bij de aanleg van rioleringen, in de besteksbepalingen een controlemoment als verplichting worden opgenomen. Op dit controlemoment roept men de gemeentelijke toezichthouder ter plaatse om toezicht te houden op de uitvoering. Na goedkeuring door deze toezichthouder mag de aannemer verder gaan met het werk. Als de bestrating namelijk eenmaal is aangebracht, kan niet meer gecontroleerd worden wat er ondergronds is aangelegd.

Kwaliteit van plantmateriaal

De toekomstige kwaliteit van het bomenbestand wordt mede bepaald door de kwaliteit van het plantmateriaal. Om een goede kwaliteit te waarborgen is het mogelijk om het plantmateriaal, na zorgvuldige selectie, zelf in te kopen en ter beschikking te stellen.

6. Beheer en onderhoud

Om te komen tot de in de visie voorgestelde kwaliteitsverbetering van het huidige bomenbestand zullen de zogenaamde slechte bomen gesaneerd moeten worden en zal de inzet vanuit beheer verschoven moeten worden naar veiligheid en beschermwaardige bomen. Om dit te kunnen realiseren zal eerst het budget in verhouding gebracht moeten worden tot het huidige areaal.

6.1 *Kwaliteitsverbetering huidig bomenbestand*

De kwaliteit van relatief veel bomen in Helmond laat te wensen over. In de visie wordt dan ook voorgesteld om de 'slechte' bomen te saneren. Dit saneren kan zowel actief als passief. De keuze om actief of passief te 'saneren' wordt gemaakt op basis van risico's, klachten, beheerlasten en locatie.

Actieve sanering is voornamelijk gewenst in nevenstructuren zoals woonstraten, als er sprake is van overmatige overlast, slechte conditie of bij sterk verhoogde beheerlasten. Dit kan per buurt of wijk plaatsvinden bij herstructureringsprojecten of via een kwaliteitsimpuls waarbij slechte bomen worden verwijderd en slechts een goede boom wordt teruggeplant indien een goede standplaats haalbaar is. Op enkele plekken in de stad is dit reeds op deze manier aangepakt, zoals bij de uitvoering van het project 'Kwaliteitsimpuls Openbaar Groen' in Rijpelberg. Deze manier van werken kan per buurt of wijk worden doorgezet indien budget beschikbaar wordt gesteld. Een alternatief is meeliften met ontwikkelingsplannen, herinrichtingsplannen of rioolvervangingen. Bij deze projecten worden vaak hele straatprofielen opnieuw ingericht. Het is dan relatief eenvoudig om de bomen hierin mee te nemen. Dergelijke projecten dienen altijd vergezeld te gaan van een goed communicatietraject met omwonenden (zie hoofdstuk 9).

Passieve sanering kan plaatsvinden door niet te herplanten wanneer een boom dood gaat. Per geval moet dan worden bekeken of herplant gewenst is. Deze afweging wordt gebaseerd op de volgende aspecten: het straatbeeld, de beschikbare ruimte, conditie van de boom, overlast en beheerlasten. Het zal enkele tientallen jaren vergen om de kwaliteit van het bomenbestand te verbeteren middels passieve sanering van alle slechte bomen.

6.2 *Inzet vanuit bomenbeheer*

Binnen het huidige bomenbeheer is een verschuiving van de inzet nodig met aanpassing van het beschikbare budget, zodat de beschermwaardige bomen en duurzame boomstructuren het juiste beheer kunnen krijgen. Het beheer en onderhoud wordt nu vooral ingezet voor de jonge bomen. De overige bomen worden incidenteel onderhouden op basis van klachten en ad hoc meldingen.

Het blijft belangrijk om te investeren in jonge bomen, aangezien deze levensfase van bomen de belangrijkste periode is voor begeleidingssnoei. De eerste 10 jaar zijn wel de duurste jaren qua onderhoud, maar dit levert na die 10 jaar voordeel op. Hierdoor kunnen namelijk kosten, die vele malen hoger zijn op latere leeftijd, worden voorkomen. Alle bomen tot 10 jaar krijgen dus begeleidingssnoei, maar daarna wordt differentiatie gemaakt. De beschermwaardige bomen krijgen na 10 jaar nog regulier beheer, de standaard (of slechte) bomen krijgen alleen beheer gericht op veiligheid.

Tevens wordt meer aandacht besteed aan de monumentale bomen. Deze bomen zijn beeldbepalend, duurzaam en dragen bij aan waardevolle boomstructuren. Daarbij zijn extra beheermaatregelen wenselijk zoals groeiplaatsverbetering of boomchirurgische ingrepen.

Veiligheid

Veiligheid in de openbare ruimte is van groot belang. Bomen mogen geen bedreiging vormen voor de veiligheid en bovendien moet de wettelijke zorgplicht worden nageleefd. De verschuiving van beheermiddelen moet ook worden ingezet voor de veiligheid van bomen. Daarmee krijgt veiligheid prioriteit, waarbij vaker preventief wordt gecontroleerd (VTA controle, Visual Tree Assessment) en gevaarlijke situaties van bomen worden aangepakt.

Momenteel wordt, gelijktijdig met de bomenvisie, het Veiligheidsplan Bomen opgesteld als operationeel beleid. In dit plan wordt aangegeven hoe de gemeente invulling wenst te geven aan de wettelijke zorgplicht voor bomen.

Aspecten ten aanzien van het bomenbeheerbudget zijn uitgewerkt in Hoofdstuk 8.

7 Juridisch kader & handhaving

Om de bescherming van bomen goed te kunnen regelen is het belangrijk dat alle (juridische) instrumenten die van invloed zijn op het welzijn van bomen zorgvuldig op elkaar zijn afgestemd en dat het belang van de boom automatisch bij de belangenafweging over ruimtelijke inrichting in een vroeg stadium wordt meegenomen. Integrale vergunningverlening kan hierbij een belangrijke rol spelen.

De bomensie stelt dat het kapvergunningstelsel efficiënter moet worden en dat de bescherming van bomen gekoppeld wordt aan drie categorieën bomen. Het regiem voor 'beschermwaardige bomen' moet strenger zijn dan voor 'standaard' en 'slechte bomen'.

Het juridische instrumentarium om bomen te beschermen kan het best zo min mogelijk worden versnipperd. Het heeft de voorkeur om zoveel mogelijk met één instrument te regelen. Dit is in Helmond te bereiken door het kapvergunningstelsel in de algemene politieverordening (APV) te actualiseren, de bescherming van bomen mee te nemen in grondtransacties en daarnaast door de selectieve inzet van bescherming middels het bestemmingsplan.

7.1 Bescherming via de kapvergunning

Een goede regelgeving is belangrijk om waardevolle bomen en boomstructuren te beschermen tegen beschadiging of kap. Op dit moment kent Helmond een kapvergunningregeling die integraal in de APV is opgenomen. Dit regiem is voor elke categorie boom van toepassing. Door het huidige kapvergunningstelsel (in de APV) te specificeren, is het mogelijk om een effectievere vergunningverlening te realiseren. Uitgangspunten hierbij zijn om de kapvergunningsplicht te beperken door de regeling vooral in te zetten voor de bescherming van 'beschermwaardige' bomen. Ook wordt een onderscheid gemaakt in de benadering van particuliere bomen en gemeentelijk bomen. Particuliere bomen maken vaak geen deel uit van de gemeentelijke groenstructuur, voegen voor het straatbeeld weinig toe en meestal is de beschikbare ruimte te klein voor een volwassen boom. Daarom wordt met name de vergunningverlening voor particuliere bomen vereenvoudigd. Daarnaast worden de weigeringsgronden en voorwaarden voor het bouwen en slopen rondom bomen nader uitgewerkt, zodat er een helder en eenduidig beleid naar de burger uitgedragen kan worden.

7.2 Integrale vergunningverlening

Bij planontwikkelingen moeten de verschillende boven- en ondergrondse ruimteclaims ten opzichte van elkaar geoptimaliseerd worden, zoals kabels- en leidingen, riolering, wegen en gebouwen. Ook bij de vergunningverlening moeten bomen voldoende beschermd worden. Dit is mogelijk door vrijstellingen en vergunningen procedureel op elkaar af te stemmen. Denk daarbij bijvoorbeeld aan het op elkaar afstemmen van kapvergunningen en bouw-, sloop-, inrit- of aanlegvergunningen. Bij het verlenen van bijvoorbeeld een bouwvergunning is het noodzakelijk om in een aparte brief voorwaarden mee te geven voor het beschermen van te handhaven bomen. Indien bomen worden beschadigd, dan zal een boete of schadevergoeding (methode Raad) geëist worden. Ook bij grondtransacties dienen het beheer en de onderhoudsplicht van de te handhaven, 'beschermwaardige' bomen opgenomen te worden.

Voor integrale vergunningverlening is het een voordeel dat de belangrijkste regelgeving met betrekking tot het beschermen van bomen, inclusief de kapvergunning, zijn opgenomen in de APV.

7.3 *Bescherming via het bestemmingsplan*

Door de groeiplaats van bomen als zodanig te bestemmen, wordt het belang van de boom bij alle belangenafwegingen over ruimtelijke inrichting meegenomen. Ook aanleg- en bouwvergunningen worden getoetst aan het bestemmingsplan. Daarnaast wordt het gebied rondom een boom beter beschermd tegen externe invloeden, zoals verdichting van grond, aanleg van kabels en leidingen door het wortelstelsel heen etc. Als er bij werkzaamheden onverhoopt zo'n boom zou sneuvelen, dan is de grond nog steeds bestemd als 'groeiplaats boom' en kan er niet zomaar een bouwplan overheen gelegd worden.

Juridisch gezien is het bestemmingsplan een sterk beschermingsinstrument. Omdat een bestemmingsplanwijziging niet eenvoudig is, moet echter wel selectief omgegaan worden met de bescherming van bomen via het bestemmingsplan.

De bomenstichting houdt een landelijk register van monumentale bomen bij. In veel gevallen gaat het om bomen van hoge leeftijd, met bijzondere schoonheid- of zeldzaamheidswaarde of die een beeldbepalende functie voor de omgeving bevatten. Momenteel heeft Helmond een tiental bomen die op de landelijke monumentale bomenlijst staan, daarnaast zijn er nog enkele zeer mooie, oude en speciale exemplaren die op een helmondse lijst thuishoren. Bovengenoemde bomen worden opgenomen in een gemeentelijke signaleringskaart en lijst. Deze kaart wordt gebruikt als plankaart-ondergrond voor bestemmingsplannen.

Alleen in bijzondere gevallen worden bomen ook daadwerkelijk van een juridische regeling in het bestemmingsplan voorzien. Het moet dan juridisch betekenis en nut hebben voor het waarborgen van de boom en zijn groeiomstandigheden of voor het maken van een belangenafweging bij ontwikkelingen.

Binnen een bestemming 'verkeersdoeleinden' kan het bijvoorbeeld nuttig zijn om een boom of boomstructuur aan te geven en van een regeling te voorzien, om niet de indruk te wekken dat die ongeschikt is aan de verkeersfunctie. Verder is een specifieke aanduiding voor een boom of boomstructuur in het bestemmingsplan alleen zinvol als ook andere functies specifiek worden aangeduid.

7.4 *Handhaving*

Een goed bomenbeleid opstellen is belangrijk, maar een goede handhaving is daarnaast noodzakelijk om bomen voldoende te kunnen beschermen en om de ambitie van een gezond en duurzaam bomenbestand te bereiken. Het toezicht op gemeentelijke bomen valt onder het reguliere werk van diverse afdelingen. In de huidige situatie is de controle op illegale kap en beschadigingen niet structureel geregeld, maar wordt er incidenteel opgetreden op meldingen (piepsysteem). Er worden dus relatief weinig sancties opgelegd.

Door de kapvergunningplicht te beperken, hoeven minder kapaanvragen behandeld te worden en is het wellicht mogelijk om meer aandacht te besteden aan handhaving.

8 Financiering

Bomen leveren een belangrijke bijdrage aan de kwaliteit van de openbare ruimte in een stad. Wonen aan een mooie, goed onderhouden bomenlaan of pleintje met bomen is voor veel mensen erg aantrekkelijk, wat zich vaak vertaalt in een hogere economische waarde van de woningen.

De financiering van bomen kent twee componenten, de inrichtingscomponent en de jaarlijks terugkerende beheer- en onderhoudscomponent. Deze twee werken als communicerende vaten: te weinig investeren in de nieuwe aanplant leidt tot bovengemiddelde kosten voor beheer en onderhoud. Hierbij is het van belang om op te merken dat de kwaliteit waarmee een boom is aangeplant pas jaren na aanplant zichtbaar wordt.

Hoewel door de huidige economische omstandigheden de gemeentefinanciën onder grote druk staan is in de nota "Bomen in Helmond" een hoge ambitie neergezet. Deze ambitie kent echter (naar verwachting) een langere termijn dan het huidig economisch klimaat. Van een aantal acties is uitvoering op korte termijn niet mogelijk wegens gebrek aan middelen, andere kunnen wel al in gang gezet worden. In hoofdstuk 9 wordt uitgewerkt welke acties op kortere termijn, dan wel op langere termijn, opgepakt zullen gaan worden.

8.1 Planontwikkeling en inrichting

Wanneer uit de inventarisatie van bestaande bomen en het projectplan blijkt dat er beschermwaardige bomen verplant moeten worden, moeten de kosten van deze verplanting (inclusief de benodigde voorbereiding en nazorg) in de exploitatiebegroting meegenomen worden.

Daarnaast moeten ook de reële kosten voor de nieuw te planten bomen worden meegenomen in de grondexploitatie. De reële kosten moeten ingeschat worden op basis van het karakter van het stedenbouwkundig plan; een dicht bebouwd plan met weinig openbare ruimte kent vaak een groot aantal straatbomen (in verharding), in plannen met veel openbare ruimte kunnen er meer bomen in groenplekken geplant worden. De kosten voor de aanplant van een boom in verharding zijn ca. 4 tot 6 maal hoger dan voor een boom in beplanting of gazon, afhankelijk van de soortkeuze en de grootte. Daarnaast zijn in een sterk verstedelijkte omgeving vaak hogere investeringen in speciale maatregelen nodig, ten gevolge van de beperkte openbare ruimte. Bijvoorbeeld, indien riolering of kabels- en leidingen (te) dicht in de buurt van de boomwortels worden aangelegd, zijn extra maatregelen, zoals mantelbuizen, nodig. Dit voorkomt ongewenste wortelgroei naar de kabels- en leidingen en schade aan de boom bij latere werkzaamheden.

Door een toegespitste financiële reservering voor bomen in de (exploitatie)begroting op te nemen op basis van reële kosten, kan voorkomen worden dat bomen niet onder de juiste randvoorwaarden worden aangeplant. Een hogere investering in de aanplant, resulteert in lagere beheer- en onderhoudskosten.

8.2 Beheer en onderhoud

Momenteel wordt ingeschat dat het huidige budget slechts ongeveer de helft is van het daadwerkelijk benodigd budget voor een kwalitatief goed boombeheer. Voor de kwaliteit van het bomenbestand (veiligheid van bomen, aanpak van onderhoudsachterstand, vervanging) is het noodzakelijk dat het beheerbudget in gelijke verhouding wordt gebracht met het aantal te beheren bomen. Tevens zou het

budget evenredig moeten meegroeien met de aanplant van bomen, in plaats van met de groei van de woningvoorraad (areaalsystematiek).

Behalve het uitvoeren van regulier beheer met voldoende reguliere middelen is het, gezien de huidige onderhoudachterstand, noodzakelijk om een eenmalige inhaalslag te maken om deze achterstand weg te werken. Ook de actieve sanering vergt incidentele middelen om een kwaliteitsverbetering van het bomenbestand te behalen. Deze twee incidentele acties zijn nodig om het bomenbestand op een acceptabel niveau te krijgen ten aanzien van veiligheid, kwaliteit en beheerkosten.

Daarnaast moet onderscheid gemaakt worden tussen bomen in verharding en bomen in gras of beplanting. De eerste groep vergt namelijk meer onderhoud en heeft in het algemeen een kortere levensduur.

Binnen het huidige beschikbare budget moeten keuzen gemaakt worden ten aanzien van inzet van beheer. Omdat het investeren in jonge bomen (tot 10 jaar) het meest kosteneffectief is, zal de inzet van het beheerbudget zich hierop moeten blijven concentreren. Na 10 jaar wordt aandacht gegeven aan veiligheid, monumentale bomen en beschermwaardige bomen. Alle overige bomen krijgen een minimaal beheer dat gericht is op veiligheid. Daarnaast is passieve sanering ook mogelijk.

8.3 Inzet van budget op kwaliteitsverbetering

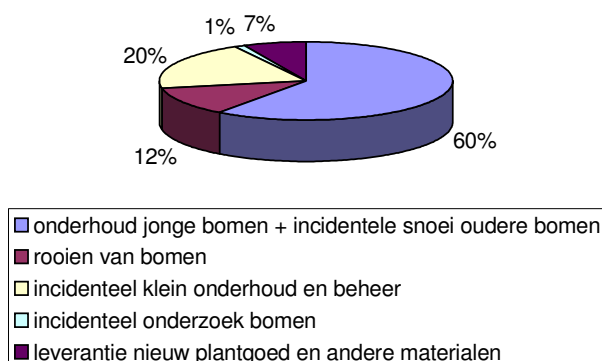
Om naast de bovengenoemde inzet op jonge bomen, het beheer- en onderhoudsbudget meer te kunnen concentreren op oudere, beschermwaardige bomen en boomstructuren, zullen eerst de slechte bomen gesaneerd moeten worden. Veel slechte, onveilige bomen drukken namelijk zwaar op het beheer- en onderhoudsbudget. Ze moeten vaker gecontroleerd worden en er zijn vaak kostbare ingrepen nodig als gevolg van het achterstallig onderhoud.

Gezien de onwenselijkheid om te bezuinigen op jonge bomen dan wel op veiligheid, is het niet mogelijk om binnen het huidige budget middelen vrij te maken voor actieve sanering van deze slechte bomen. Wel wordt momenteel grootschalig gesaneerd in de risicovolle populieren in de stad met behulp van een incidenteel krediet. Ook de overige slechte bomen zouden gesaneerd kunnen worden met incidentele kredieten of door passieve sanering. Alleen toepassen van passieve sanering van alle slechte bomen zal echter meer dan 50 jaar duren.

8.4 Vervanging van bomen

Op dit moment zijn er in Helmond geen reguliere middelen voor vervanging van bomen, wanneer deze aan het einde van hun vooraf vastgestelde omlooptijd of levensduur zijn. Door de grote hoeveelheid bomen die in Helmond aanwezig zijn, kan voor deze herinvestering een zogenaamd "ideaalcomplex" worden verondersteld. Dat betekent dat ieder jaar hetzelfde bedrag nodig is om een deel van het bomenbestand te vervangen. Voor bomen op duurzame locaties streven we naar een afschrijvingstermijn van circa 50 tot 80 jaar. Voor straatbomen op minder duurzame locaties is een afschrijvingstermijn van minimaal 30 jaar het uitgangspunt. Dit aspect wordt voortaan meegenomen in de beheerparagraaf van de plantoelichting. De plantoelichting wordt tijdens de ontwerpfasen van de openbare ruimte opgesteld ten behoeve van de overdracht naar andere afdelingen en om de planfilosofie vast te leggen.

Figuur 2. Uitgaven beheer en onderhoud van bomen in 2003

9 Actieplan en planning

Gezien de huidige economische omstandigheden staan de gemeentefinanciën momenteel onder druk. Omdat in de nota 'Bomen in Helmond' een langere termijnvisie is neergezet, is de ambitie van de nota echter hoog. Van een aantal acties is uitvoering op korte termijn niet mogelijk wegens gebrek aan middelen, andere kunnen wel al in gang gezet worden. In het actieplan kan tevens een onderscheid worden gemaakt in verdere uitwerking van het beleid op operationeel niveau en uitvoering van het beleid in de praktijk. De acties die, gezien het feit dat ze geen of beperkte financiële consequenties hebben, op korte termijn uitgevoerd zullen worden, zijn:

- Het in beeld brengen van de boomstructuren in Helmond middels het opstellen van een boomstructuurplan. Dit kan in 2005 worden opgestart. (Beleidsuitwerking)
- Een signaleringskaart opstellen van bijzondere bomen, boomgroepen of boomstructuren van gemeentelijk belang. Dit is een onderdeel van het boomstructuurplan. (Beleidsuitwerking)
- Herverdeling van het beheerbudget waarbij wordt ingezet op: jonge bomen, beschermwaardige bomen (waaronder monumentale) en veiligheid. (Beleidsuitwerking)
- De groei van het beheerbudget evenredig laten meegroeien met de aanplant van bomen, in plaats van met de groei van de woningvoorraad. De uitwerking hiervan vindt momenteel plaats. (Beleidsuitwerking)
- Randvoorwaarden voor de aanplant van nieuwe bomen formuleren ten behoeve van ontwerp en uitvoering. Dit actiepunt is sterk gericht op de praktijk en zal in 2005 uitwerking moeten krijgen. (Beleidsuitwerking en uitvoering)
- Aanpassing van het juridisch instrumentarium, waarbij bekeken moet worden welk instrument voor welke categorie bomen het meest efficiënt is. Daarbij kan worden gedacht aan het bestemmingsplan, de APV of bomenverordening. Deze actie kan in 2005 gaan lopen. (Beleidsuitwerking en uitvoering)
- Opstellen van het bomenveiligheidsplan waarin staat hoe de gemeente tegemoet wil komen aan de wettelijke zorgplicht. Deze actie is reeds opgestart. (Beleidsuitwerking en uitvoering)
- Passieve sanering van slechte bomen door niet automatisch te herplanten wanneer een boom doodgaat. Dit beleid kan per direct uitvoering krijgen. (Uitvoering in de praktijk)
- Actieve sanering van slechte bomen zou wellicht op korte termijn kunnen meeliften met planontwikkelingen, herinrichtingsplannen of rioolvervangingen. (Uitvoering in de praktijk)

De acties op langere termijn zijn:

- Het huidige bomenbeheerbudget in overeenstemming brengen met het werkelijke areaal. Tevens moet de onderhoudsachterstand weggewerkt worden, via incidentele kredieten. (Beleidsuitwerking)
- De vervanging van 'afgeschreven' bomen opnemen in beheerbegroting. (Uitvoering in de praktijk)
- Actieve sanering van de slechte bomen in het bomenbestand, via incidentele kredieten. (Uitvoering in de praktijk)
- Herstel van oude, verstoorde boomstructuren op basis van het boomstructuurplan. (Uitvoering in de praktijk)

10 Communicatie

In het planproces worden de locatie en soortkeuze bepaald door de ontwerpers in samenspraak met de beheerders. De meeste inwoners zijn positief over de aanplant van bomen of het behoud, verplaatsing van oudere bomen in straten en op pleinen van nieuwbouwwijken. In oudere wijken zijn daarentegen in toenemende mate klachten over bomen te constateren. Ook wordt de gemeente steeds vaker aangesproken op de wettelijke aansprakelijkheid met betrekking tot bomen.

Een goede communicatie richting de bewoners van Helmond over het beleid ten aanzien van bomen in de stad verhoogt het draagvlak voor het bomenbeleid. Dit draagvlak is nodig om belangrijke boomstructuren en beschermwaardige bomen te behouden en al dan niet opzettelijke beschadiging hiervan te voorkomen. Informatievoorziening kan via de wijkraden, publicatie in huis-aan-huisbladen en de website.

Wanneer sanering van straten met veel slechte bomen aan de orde is, is een goede communicatie hierover met omwonenden van groot belang. Niet iedereen kijkt immers even negatief aan tegen "slechte" bomen. Communicatie over de redenen van sanering en overleg over het niet of beperkt nieuw aanplanten van bomen, leidt vaak tot groot draagvlak hiervoor bij omwonenden.

Aanpassing van het kapvergunningenbeleid raakt veel inwoners. Een goede informatievoorziening hierover richting betrokkenen kan via de website van de gemeente, een korte uitleg in een informatiebrochure of publicatie op gemeentepagina in huis-aan-huis-blad.

Een aparte doelgroep zijn de ontwikkelaars en aannemers. Met hen zal zowel in de planontwikkelingsfase als tijdens de uitvoeringsfase gecommuniceerd moeten worden over de Helmondse visie op bomen en de benodigde beschermende maatregelen ten behoeve van de te behouden bomen.

Uit ervaringen van andere gemeenten blijkt dat een poster, waarop de benodigde beschermende maatregelen tijdens de uitvoering staan, goed werkt. Ontwikkelaars, maar ook burgers zouden deze poster kunnen ontvangen bij bouwvergunningen of bouwinitiatieven rondom bomen. Tijdens de uitvoering van de werkzaamheden zou deze poster op een goed zichtbare locatie gehangen moeten worden.

Bijlage 1: Categorieën bomen

De definities van de categorieën beschermwaardig, standaard en slecht zullen bij aanpassing van het juridisch instrumentarium verder toegespitst worden.

- **Beschermwaardig** Een boom is beschermwaardig als deze een belangrijke toekomstwaarde en een beeldbepalende verschijning heeft. Levensverwachting en duurzaamheid zijn daarbij belangrijker dan leeftijd en formaat. Een belangrijk gegeven daarbij is de locatie of ruimtelijke functie van de boom, bijv. belangrijke boomstructuren of solitaire bomen op een beeldbepalende locatie. Een jonge, gezonde eikenlaan in een hoofdstructuur kan dus beschermwaardig zijn. Daarnaast brengt een beschermwaardige boom geen onevenredige beheerlasten met zich mee. Beschermwaardige bomen hebben in beginsel de mogelijkheid om een leeftijd van minimaal 50 jaar te bereiken.

Monumentale bomen in Helmond
Een belangrijk onderdeel van de beschermwaardige bomen vormen de monumentale bomen. Een monumentale boom is minimaal 80 jaar oud en is door zijn leeftijd en verschijning beeldbepalend, onvervangbaar voor het karakter van de omgeving en van landelijk en/of gemeentelijk belang. Bovendien moet de boom in goede conditie verkeren, zodat kan worden verwacht dat hij zeker nog 10 jaar meegaat. Daarnaast moet de boom voldoen aan minstens één specifiek kenmerk, zoals verwoord in de definitie van de Bomenstichting (zie bijlage). Ook boomgroepen en boomstructuren kunnen monumentaal zijn, daarvoor gelden dezelfde eisen.
- **“Standaard”** De definitie van standaard wordt vooral bepaald door de locatie en toekomstwaarde. Deze boom staat in een woonstraat, park, nevenstructuur of particuliere tuin en zorgt voor de aankleding van de woonomgeving. De boom heeft een omlooptijd van minimaal 30 jaar, veroorzaakt geen tot weinig overlast en vergt standaard beheer(kosten).
- **“Slechte”** Dit is een boom die niet in eerder genoemde categorieën valt en die te maken heeft met ongunstige groeiplaatsen, zoals onvoldoende groeiruimte, verstoring door werkzaamheden. Bovendien staat deze boom niet in belangrijke groenstructuren, waardoor investering in deze boom vanuit beheer niet in verhouding staat tot het (ruimtelijk) rendement. Deze categorie moet op termijn door sanering verdwijnen.

Bijlage 2: Criteria van de Bomenstichting

voor inventarisatie van monumentale en waardevolle bomen:

Basisvoorwaarden

1. De leeftijd is minimaal 80 jaar en de boom is door zijn leeftijd en verschijning beeldbepalend, onvervangbaar voor het karakter van de omgeving en van landelijk belang.
2. Een uitzondering kan gemaakt worden voor bijvoorbeeld een herdenkingsboom of een boom met een grote dendrologische waarde.
3. De bomen mogen niet in een onherstelbare slechte conditie verkeren (dit betekent dat het in beginsel mogelijk moet zijn om de bomen weer in een redelijke conditie te brengen), volledig verval van de boom mag niet binnen tien jaar te verwachten zijn.

Specifieke kenmerken (tenminste één voorwaarde vereist)

1. De boom is dendrologisch van grote waarde, vanwege soort en variëteit in combinatie met leeftijd, grootte en zeldzaamheid.
2. De boom is milieukundig van grote waarde, vanwege het beïnvloeden van het microklimaat door bijvoorbeeld het wegvangen van stof, het zuiveren van de lucht, het nivelleren van luchtverplaatsingen en het breken van wind rond gebouwen.
3. De boom is ecologisch van grote waarde vanwege het belang van het (plaatselijke) ecosysteem. De boom biedt bijvoorbeeld plaats aan zeldzame dier- of plantensoorten, denk hierbij aan vleermuizen.
4. De boom is wetenschappelijk van grote waarde, doordat het een bijzonder zuivere vertegenwoordiger van één soort betreft (genenreservoir).
5. De boom is cultuurhistorisch waardevol:
  - a. Herdenkingsboom; geplant ter gelegenheid van een belangrijke gebeurtenis (bijvoorbeeld geboorte van een prins of prinses, een huwelijk, een jubileum).
  - b. Markeringsboom; geplant ter markering, zoals grensbomen in het agrarisch gebied, of bakenbomen langs de rivieren.
  - c. Kruis / kapelboom; geplant naast een kapel of kruisbeeld om de locatie te benadrukken.
  - d. Boom met een bijzondere snoeivorm bijvoorbeeld kunstsnoeivorm.
  - e. Bijzondere groeivorm als gevolg van natuurlijke oorzaken, bijvoorbeeld tweestammig, meerstammig.
6. De boom heeft een mythologische betekenis, bijvoorbeeld Kroezeboom (een boom die een grens of kruispunt aangeeft).
7. De boom is geadopteerd; bijvoorbeeld door de Bomenstichting of een school.
8. De boom is van grote waarde doordat het een bijzonder fruitras is, bijvoorbeeld de sterappel.

Bijlage 3: Literatuurlijst

(titel; auteur; uitgeverij; datum)

- Kiezen voor bomen, richtlijnen voor gemeentelijk beleid; medewerkers van de Bomenstichting; Bomenstichting; september 2000
- Kwaliteitsrichtlijnen en besteksvoorwaarden boombeheer (KBB); NOCB Boomtechnisch adviesbureau; NOCB; versie 2001
- Bomenwerk, kosten en techniek; J.L.M. te Riele, G.J.J. Hendriks, A.B.E.M. Schwartz en I.H.J.T. Veldkamp; Uitgeverij Klein Gummewiek; 2002
- Stadsbomen Vademecum; Deel 1,2, en 3: ir. J. Atsma en ing. Y. in 't Velt; Deel 4: ir. T.J.M. Janson; IPC Groene Ruimte
Deel 1 Beleid en Planvorming, juli 1996
Deel 2 Groeiplaats en aanplant, januari 1999
Deel 3 Verzorging, mei 1994
Deel 4 Boomsoorten en gebruikswaarde, oktober 2001
- Bomen en wet, Geldend recht voor bomen; mr. Bas M. Visser; Bomenstichting; 2001
- Ruimte voor de Stadsboom; Annemiek van Loon; Uitgeverij Blauwdruk; september 2003
- Bomen in de stad, Bomen van 's-Hertogenbosch; ir. E.A.Praasterink; Gemeente 's-Hertogenbosch; april 2000
- Bomen in beeld, 10 jarenplan voor beleid en beheer van straatbomen in Bussum; februari 2003

Bijlage 4: Begrippenlijst

- **Boomeffectanalyse (BEA):** Toetsingsinstrument dat met behulp van landelijke richtlijnen, de gevolgen voor (waardevolle) bomen in (voorgenomen) bouw- en aanlegsituaties nauwgezet beoordeelt.
- **Boomsoort van de eerste grootte:** Een hoogtemaat voor de uiteindelijke grootte van een boom. De gemiddelde hoogte voor een eerste grootte boom is minimaal 15 meter (een tweede grootte is 10-15 meter en een derde grootte is 6-10 meter).
- **Ideaalcomplex:** Dit is een bedrijfseconomische term. In deze bomenvisie betekent dit dat het beschikbare vervangingsbudget gelijk is aan de benodigde vervangingskosten.
- **Inboet:** Het vervangen van een afgestorven plant of boom door een nieuwe plant of boom op dezelfde locatie als waar het afgestorven exemplaar stond.
- **Integrale vergunningverlening:** Het (procedureel) op elkaar afstemmen van vrijstellingen en vergunningen, zoals kap-, bouw-, sloop-, inrit- en aanlegvergunningen.
- **Kroonprojectie:** De omtrek van de boomkroon geprojecteerd op de bodem.
- **Methode Raad:** Abstracte rekenmethode om de waarde van een boom in geld uit te drukken.
- **Multifunctioneel ruimtegebruik:** Het benutten van beschikbare ruimte voor meerdere doeleinden, tegelijkertijd of op verschillende momenten van de dag.
- **NOCB-richtlijnen:** Richtlijnen voor de aanplant van bomen volgens de 'Kwaliteitsrichtlijnen en Besteksvoorwaarden voor het Boombeheer' van boomtechnisch adviesbureau NOCB.
- **Omlooptijd:** De vastgestelde (minimale) levensduur van een boom, voor deze tijd worden groeivoorzieningen getroffen. De werkelijke levensduur van een boom kan hiervan afwijken.
- **Opkronen:** Het op snoeien van boomtakken, zodanig dat de gewenste doorrijhoogte voor verkeer ontstaat.
- **Opkroonhoogte:** De hoogte die gemeten wordt vanaf het maaiveld tot de onderkant van de boomkroon.
- **'Opschonen' van het bomenbestand:** Met behulp van actief en passief saneren zorgen voor een bomenbestand waarin geen categorie 'slechte bomen' meer voorkomt.
- **Operationeel beleid:** Beleid dat gericht is op het vaststellen van de wijze van uitvoering.
- **Plakoksel:** Van een plakoksel is sprake als een tak als het ware tegen de stam geplakt zit in plaats van er op normale wijze mee vergroeid te zijn.
- **Saneren, actief / passief:** Bomen van de categorie 'slechte boom' worden verwijderd. Dit kan actief, door voor het kappen van 'slechte bomen' een apart project op te starten en budget ter beschikking te stellen; of passief, door 'slechte bomen' die uitvallen niet te herplaatsen.
- **Standplaatsen:** Bovengrondse en ondergrondse randvoorwaarden waaraan voldaan moet worden om de vastgestelde omlooptijd van een boom te realiseren.
- **Strategisch beleid:** Overkoepelend beleid op abstract niveau dat gericht is op het vaststellen van doelen.
- **Tactisch beleid:** Beleid dat gericht is op het concretiseren van (strategische) doelen in middelen, vaak voor deelonderwerpen.
- **VTA controle, Visual Tree Assessment:** Visuele boomcontrole.